

ERZURUMLU EMRÂH'IN DERLENMİŞ VE BESTELENMİŞ ESERLERİ

Nesrin FEYZİOĞLU*

Özet: Bu makalede Erzurumlu Emrâ h'in sesi hecenin şiirdeki müzikalitesine işaret edilmiş, büyük bir kısmı terennüm edilmek maksadı ile yazılmış olan Emrah'ın ezgili şiirleri incelenmiş, türkü formu çerçevesinde değerlendirilmiştir. TRT Türk Sanat müziği ve Türk Halk müziği repertuarları gözden geçirilerek, ezgili eserler tespit edilmiş, ezgisel yapıları incelenmiş, âşık müziği ile Türk halk türküsü ilişkisi üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu araştırma vesilesi ile TRT repertuarında güftesi Âşık Veysel'e ait olarak görülen bir dörtlüğün aslında Erzurumlu Emrah'a ait olduğu gerçeği, destekleyici bilgilerle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Şiiri terennüm için bir vasıta olarak gören Emrah'ın halk hafızasında yaşayan ezgileri yeniden şekillendirerek türkü formunu zenginleştirmek suretiyle türkü kültürüne katkıları üzerinde durulmuştur. Kültürün bütünü ile olan ilişkisinde koruyucu bir rol oynayan halk söyleyişlerinin Türk halkının tarihî ve kültürel birikimini günümüze taşıyan önemli ve kıymetli halkbilim unsurları olduğuna dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erzurumlu Emrah, türkü, âşık şiiri

Hayatı hakkındaki bilgileri daha çok sözlü kaynaklardan edindiğimiz 19. asır saz şairlerinden Emrâh, Erzurum'un Tanbura Köyü'nde doğmuştur. 1916'da basılan Divanı'nda hayatına dair çok küçük bilgilere rastlıyoruz. Hakkındaki yazılı kaynaklardan en güvenilirini olarak kabul edilen Çankırılı A. Talat Onay'ın eserlerinden öğrendiğimize göre Erzurumlu Emrâh'ın doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Yine bu kaynaklara göre Erzurumlu doğup, büyüyen Emrâh, hayatını Trabzon, Sivas, Kastamonu ve Konya'da geçirmiş son olarak geldiği Niksar'da hayata vedâ etmiştir. Emrâh'ın ömrü gurbette geçmiştir. O, gittiği yerlerde pek çok sebeple şiirler söylemiş, âşıklarla karşılaşmıştır.

Bir yazısında, Emrah'ın dolaşmaları ile ilgili olarak : *"Bu dolaşmaların en ilgi çekici yanı pek çok çırak yetiştirmesi ve bir âşık kolunun kurulmasına yol açmasıdır"* diyen Sâim Sakaoğlu¹, aynı yazısında Tokatlı Nûri ve Tokatlı Gedâî'nin bu çırakların en önemlilerinden olduğunu belirtir. Hatta Erzurumlu Emrâh'ın ölürken *"saz ve sözümlü Nûri'ye, kalem ve hafıza kuvvetimi Gedâîye bıraktım"* şeklindeki bir sözünün rivayet edildiğini ifade eder.² Onun bu

* Y.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD.

¹ Saim Sakaoğlu, "Emrâh'ın Hayatı ve Hakkında Yapılan Yayınlar", Erciyes, sa.101, Mayıs 1986, s.5

² Saim Sakaoğlu, agm. s.5

dolaşmaları başka âşıkların yetişmelerinde etkili olmakla birlikte kendi şiirlerinin başka âşıklara mal edilmesine de zemin hazırlamıştır.

“XIX. yüzyıl âşıkları, XIX. yüzyıl âşıklarının tesirinde ve onların izinde yürüyerek, eserlerini meydana getirmişlerdir...Âşıklar bu dönemde kalem şâirleriyle rekabet edebilecek derecede aruzu ve yabancı terkipleri dillerine almaya başlamışlardır.”³ 19. asır halk şairlerinden çoğunun kullandığı aruzlu ve heceli söyleyişleri Emrâh’ın da kullanmış olduğu aynı asırda yazıldığı bilinen çeşitli cönk ve mecmualarda görülmektedir.

Zaman içinde Erzurumlu Emrâh’ın şiirlerinin, başka şairlerin özellikle de Ercişli Emrah’ın şiirleri ile karıştığı görülür. Bu durum, söz konusu şiirlerin âşıklara âdiyeti konusunda çeşitli tartışmalara sebep olmuştur. Emrâh’tan bahseden Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, “Şarki Anadolu’da XIX. asrın nisfında iki âşık Emrâh yetişmiştir. Birisi mevzuumuz olan alekser Emrâh Baba suretiyle anılan Erzurumlu Emrâh, diğeri Vanlı âşık Emrâhtır.”⁴ bilgisini verirken Köprülü, Her iki Emrâh hakkında yazılan yazıların meseleyi aydınlatacak mahiyette olmadığını belirterek, üçüncü bir şairin varlığından söz eder.⁵ Bu tartışmaları gidermek amacı ile bir yazısında Bilge Seyidoğlu, Emrâh’ın sesinden bahseder ve Emrâh’ın sesini Yûnus Emre’den başlayarak, 19. yüzyıla gelinceye kadar devam eden halk şiiri geleneği içinde diğer şairlerin sesinden ayırmanın pek kolay olmayacağını belirtir. Bilge Seyidoğlu aynı yazısında, “objektif ölçülerin yeterli olmadığı yerlerde elimizde ses denen özellik kalır. Emrâh’ın sesini taşıyan ve özelliklerini aksettiren şiirleri kanaatimce hece vezni ile yazılmış halkın zevklerini aksettiren şüh havalı şiirlerdir. Onun bu şiirlerinde halk şiiri geleneğinin oturmuş dilini hemen eder, hecenin şiirdeki müzikalitesini hissederiz.” fark⁶ ifadelerini kullanarak araştırmamızın temelini oluşturan Emrâh’ın şiirlerinin içlerinde barındırdığı müzikal ahenge, ritmik zenginliğe dikkatleri çeker.

Bu özelliğe başka bir açıdan dikkat çeken Köprülü ise; “Asıl klasik şâirler kendi eserlerinin umûmî meclislerde beste ile okunmasından hiç hoşlanmadıkları hâlde, Âşık Emrâh bilhassa onların büyük bir kısmını terennüm edilmek maksadı ile yazmıştır”⁸ ifadelerini kullanır.

E. Cem Güney de Erzurumlu Emrâh’ın şiirlerindeki müzikalite ile ilgili olarak:

“Kimisi ona derviş, kimisi dahi âşık diye hitap etti. Derviş Emrâh da, Âşık Emrâh da şiiri terennüm için bir vâsıta bilmiş ve her ikisi de aşkını millî

³ Ensar Aslan, Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı Şiirleri ve Hikâyeleri, İnceleme-Metin-Sözlük, Sevinç Matbaası, Ankara 1975, s.XXXII

⁴ Muhan Bali, Ercişli Emrah ile Selvihan Hikâyesi, Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi, Cumhuriyetin 50. Yılı Armağanı, Baylan Matbaası, Ankara 1973, s.19

⁵ Muhan Bali age. s.21

⁶ Seyidoğlu Bilge, “Emrah’ın Sesi”, Erciyes, sa:101, mayıs 1986, s. 9

⁷ Fuad Köprülü, XIX. Asır Saz Şâirlerinden Erzurumlu Emrâh İst. 1929, s. 14.

⁸ Eflatun Cem Güney, Erzurumlu Emrâh Hayatı ve Eserleri İst. 1944, s. 25.

*dil, millî vezin ve millî zevkle terennüm etmiştir. Derviş Emrâh'ın terennümleri "Nefes" Âşık Emrâh'ın terennümleri de "Koşma" olmuş, "Destân" olmuş.*⁹ bilgisini verir.

Türk kültürünün bir bölümünü oluşturan Türk Musikisinde türkü, şarkı, beste, semaî ve diğer birçok forma temel teşkil eden şiirler, ozanlar ve şairler tarafından söylenmiş, yazılmıştır. Türk devlet geleneğinde devletin asalet üzerine kurulu olmasına rağmen hükümdarla çoban arasındaki yaşayış farkının çok fazla olmayışı, sınıf ya da zümre farkına bakmaksızın bütün millete hitap eden büyük bir edebiyatın teşekkül etmesine sebep olmuştur.¹⁰ Türklerde çok eski manzum eserlerin yanında ezgili eserler de görülmektedir. Sözlü geleneğe günümüzde dahi manzum eserlerin ezgi eşliğinde okunduğu görülür. Türk edebiyatının hatta Türk kültürünün temeli sayılan destanların dünyadaki pek çok sözlü destan geleneğinde olduğu gibi belli nağmelerle türkü gibi söylendiği bilinmektedir. *"Bu özellik, Türk destanlarının yanında nazım nesir karışık hâldeki pek çok Türk destanı için de tipik bir özellik olup, "merkezî gelenekler" için bir kural gibidir. Manas melodisi bunun en güzel örneklerinden biridir".*¹¹

*"Âşık müziği de temelini anonim halk müziği gelenekleriyle dinî tasavvufî tekke müziğinden almıştır. Müzik ile şiirin, bir başka deyimle saz ile sözün birbirini bütünlemesi, şiirlerinde büyük çoğunlukla hece vezninin kullanılması ve türkü formuna titizlikle uyulması âşıklık geleneğinin başlıca özelliğidir."*¹² Bu sebeple halk şiiri örneklerini Türk halk türküsü formundan ayrı düşünmek doğru değildir. *İlk ezgiler, mitik ve epik karaktere sahipken Anadolu sahasında bir lirizmin yoğunluğu görülür. Eskiden az perdeli, en çok iki ses aralığını kapsayan ezgili söyleyişler, zamanla dört ve daha çok perdeli yapıya kavuşmuştur.*¹³

XV ve XVI. yüzyıldan itibaren Anadolu'da çoğalan âşıkların halk türkülerinin benimsenip yaygınlaşmasındaki rolü oldukça büyüktür. Karacaoğlan, Dadaloğlu, Emrah gibi şairler, halk hafızasında yaşamakta olan ezgileri yeniden şekillendirerek, türkü formunu zenginleştirmişlerdir. Gerek âşık dolaşmaları ve gerekse ezginin sözlü geleneğe yöreden yöreye taşınması ile büyük bir türkü kültürü oluşmuştur.

Koşma türüne 5. veya 6. mısraın ilavesi ile oluşan tür şeklinde tanımlanan¹⁴ türküyü Janks, *"halkın tarihî olaylar karşısında duyduğu sevinç veya ümitsizlikleri, kahramanlara duyulan saygı ve hayranlığı, çeşitli sevda*

⁹ "Elçek tabib el çek yaram üstünden" TRT Türk sanat Müziği Rep. No: E 1692

¹⁰ Nihal Atsız, Türk Edebiyatı Tarihi, Baysan Yay. İstanbul 1992, s.81

¹¹ Karl Reich, Türk Boylarının Destanları (Çev. Doç. Dr. Metin Ekici), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TDK YAY.805, Ankara 2002, s. 105 vd.

¹² Atınç Emnalar, Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği Ve Nazariyatı, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1998, s.232

¹³ Ali Uçan, "Geçmişten Günümüze-Günümüzden Geleceğe Türk Müzik Kültürü", IV. Uluslararası Türk Kültür Kongresi, Atatürk Kültür Merkezi Yay. Ankara 1997

¹⁴ N. Sami Banarlı, Metinlerle Edebî Bilgiler, İstanbul 1950, s. 87

maceralarının safhalarını hece vezni ile dokunaklı ezgi şeklinde dile getiren edebî mahsuller”¹⁵ şeklinde tanımlar. Boratav’a göre ise türküler, Türkiye’nin sözlü geleneğinde bir ezgi ile söylenen âşık şiirleri de dahil olmak üzere bütün halk şiirleri için kullanılan bir addır.¹⁶ Öcal Oğuz’un, “*türkü Türklere mahsus bir nazım şeklinin veya türünün adı değildir. Bir ezgi çeşidi olarak koşma bir türküdür.*”¹⁷ şeklindeki yaklaşımı, Emrâh’ın koşmalarının çoğunlukla türkü şeklinde ezgilenmesini açıklar niteliktedir. Emrâh’a ait türküler, Ahmet Muhtar’ın tasnifine göre, Aşk türküleri, bahar türküleri, kır hayatına müteallik (pastoral) türküler sınıfına,¹⁸ Öztelli’nin tasnifinde de duygusal türküler¹⁹ başlığı altına yerleştirilebilmektedir. Emrâh’ın derlenen türkülerini daha çok aşk ve sevda üstünerdir. Emrâh’ın dizelerine eşlik eden müzik, göçebe müzik kültürüne ait ritmik özelliklerle sonradan gelişen profesyonel (modal-makamsal) müziğin ritmik özelliklerini birlikte taşır. Âşıkların yörede yaşayan ezgi kalıpları ve icra tarzından etkilenmeleri kaçınılmazdır.

Emrâh’ın koşmaları, yöresel ezgi dokusunun zenginliği, motifleri, veznin, söyleyişteki sesin ve iç âhengin beraberinde getirdiği potansiyel müzikalite ile derleyici ve bestekârın imkân, usûl, melodi ve ilhamına yön vermiştir.

Emrâh’ın sesi, şiirlerindeki müziksel öğeler ve özellikle halk musikisinin doğup gelişmesinde çok önemli bir yer tutan duyguların (gurbetin kahrı, sıla hasreti, sevgili özleyiş vs...) işleniş, Türk musikisi repertuarına birçok güzel eser kazandırmıştır.

Edebiyat dünyasında şiirleri ile yaşayan Erzurumlu Emrâh’ın Türk musikisi içindeki yerini de göstermek amacı ile eserleri tesbit edilip, makam ya da dizilerine göre tasnif edilmiş, kullanılan usuller incelenmiştir.

Bu incelemeye göre; Erzurumlu Emrâh’ın Türk Sanat Musikisi Repertuarı içinde bestelenmiş 8, Türk Halk Mûsikîsi Repertuarında ise derlenmiş 16 eseri bulunmaktadır.

Bestelenmiş şiirleri: Bir yiğit gurbete düşse (A. Ulvi Baradan -H. Bûselik şarkı), El çek tabîb el çek yaram üstünden (Selahattin İnal - Hicaz şarkı), Gönül gitmek ister gurbet ellere (Ahmet Hatipoğlu- Evc şarkı), Hazân ile geçti gülşen-i bûstân (Saadettin Kaynak- Hicaz şarkı), İksîr-i âzamdır nutk-ı ehlullah (Hüseyin Nefes), Kendim gurbet elde gönlüm sılada (Seyfettin Sığmaz - M.Kürdî şarkı), Tutam yâr elinden tutam (Fehmi Tokay - Hüseyin şarkı), Yine bahar oldu coştı yüreğim (Saadettin Kaynak - M. Kürdî şarkı).

¹⁵ Janks Herbet, “Türk Halk Şiiri” (çev. Abdurrahman Güzel), Dünya Edebiyatından Seçmeler, İstanbul 1997, S. 1, s. 57-58

¹⁶ P.Nailî Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yay. İstanbul 1995, s. 150

¹⁷ Öcal Oğuz, Halk Şiirinde Tür Şekil ve makam, Akçağ Yay. Ankara, 2001, s. 31

¹⁸ Ahmet Muhtar, “Halk Türküleri”, Halk Bilgisi Haberleri, Ankara 1934, S.32, s.238

¹⁹ Cahit Öztelli, Evlerinin Önü, Hürriyet Yay. İstanbul 1973, s.15-16

Âşıklar tarafından saz eşliğinde terennüm edilen şiirlerinin önemli bir bölümü sonradan derlenerek notaya alınmıştır. Bunlar :

Aşkın ezeli aşık ilham-ı Hûdadır (Hulisi Seven-Müstezad), Ay ağalar Mehmet Erenler-Türkü), Bâd-ı sabâ selam söyle o yâre (Yıldıray Çınar - Türkü), Bir sabah uğradım (Yücel Paşmakçı-Türkü), Bu göçü buradan yükledim (Ali Canlı-Türkü), Bu gün sabah ile visâl-i yârî (Nida Tüfekçi -Türkü), Bu maral bakışın ey peri sûret (Mustafa Geceyatmaz-Türkü), Dost eline giden durnam (Yücel Paşmakçı-Türkü), Gönül gurbet ele varma (Muzaffer Sarısözen-Türkü), Hayâl hayâl olmuş karşiki dağlar (Yücel Paşmakçı-Türkü), Nasıl methedeyim sevdiğim seni (Ahmet Yamacı-Türkü), Ne feryâd edersin dîvâne gönül (Ahmet Yamacı-Türkü), Tutam yâr elinden tutam (Nida Tüfekçi-Türkü), Tutam yâr elinden tutam (Muzaffer Sarısözen-Türkü), Uykudan uyanmış (Muzaffer Sarısözen-Türkü), Yüzünü sevdiğim seyrâna çıkmış (Talip Özkan- Güzelleme)²⁰ den ibarettir.

Türk Sanat Mûsikîsi Repertuarı'nda yer alan eserleri, şiirlerin iç mûsikîlerine ve temalarına uygun biçimde Hicaz, Hüseyinî ve Muhayyerkürdî makamlarında bestelenmiştir. Söz konusu makamlardan Hüseyinî âşık müziğinin de en çok kullanılan makamıdır. Onu Uşşak, Muhayyer, Karcıçar, Hicaz ve Rast takip eder.²¹

Hicaz, Türk Sanat Mûsikisinde gurbeti ve gurbetle ilgili konuları işleyen daha çok folklorik parçalarda tercih edildiğini gördüğümüz ve Cinüçen Tanrıkörur'un "*Hicaz tıpkı segâh gibi hem lirik, hem mistik hem de gurbet duygularının tebliğine elverişli bir diziye sahiptir*"²² şeklinde tanımladığı bir makamdır.

Hüseyinî²³ ve onun inisi seyir karakteri taşıyan şekli olan Muhayyerin Kürdî²⁴ dizisi ile birleşerek oluşturduğu muhayyerkürdî, genellikle türkü formları için tercih edilen makamlardır. "*Halk mûsikimizde en çok kullanılan makamlarımızdan biri olup gurbet ve kır hayatı konularının (pastoral) s*"²⁵ bir makam olarak tanımlanan Hüseyinî, içeriği gereği folklorik eserlerin bestelenmesinde en çok tercih edilen makamdır.

Emrâh'ın şiirlerinin temaları ve bestelendikleri makamlar arasındaki uyum, Emrâh'ın şiirlerindeki müziksel doku ve ritmik duygu akışı arasındaki uyumla paraleldir.

Onun türkü formundaki eserleri daha çok koşma ve semaîleri olup, ezgilerin hemen hepsinde "Yahyalı Kerem" dizisi kullanılmıştır. Kerem, saz

²⁰ TRT İstanbul Radyosu, Türk sanat Müziği ve Türk Halk Müziği Nota Arşivi 1975-1995./ Ethem Ruhi Üngör, Türk Mûsikîsi Güfteler Antolojisi, Eren yay. İstanbul, 1981./ Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yay. İstanbul 1994

²¹ Atınç Emnalar, age. s. 234

²² Cinüçen Tanrıkörur Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler, İst. 1998, s. 35.

²³ Avni Anıl-Günbey Zakoğlu, Güfteler T.S.M. Sözlü Eserleri, 2. Kitap İst. 19921, s. 215.

²⁴ İ. Hakkı Özkan, T. Mûsikîsi Nazariyatı, Kudüm ve Velveleleri, s. 25, 32.

²⁵ Cinüçen Tanrıkörur, a.g.e, s. 36.

şairlerinin her makamdan usûlsüz olarak âşık tavrı içinde terennüm ettikleri kıtaların adı olup, güftelerin arasında Kerem ile sevgilisi Aslı'nın adı geçer. Bu kıtalar, yanık nağmelerle tiz perdelerde seyreden makamlardan gazel tarzında okunan bir dizi özelliği gösterirler. Ancak böyle bir kaynaktan gelip Türk Halk Mûsikîsi içinde bazen uzun havayı da içine alan bu dizi, inici seyir karakteri gösterir. Karar sesi "La" sesidir. Tiz durağı olan, "Tiz La"dan seyre başlanır. Donanımında (Si bemol ve Fa Diyez) ârızaları vardır.

Emrâh'ın şiirlerinin bir gurubunun ezgisinde klasik Türk mûsikîsi ve tekke musikisinin bir sentezi görülür.²⁶ Vezin, söz ve ritim kullanımları ile ezgisel işleyişlerde şehir muhitinin âşık sanatının önemli unsurları hissedilir. 19. asır halk şairlerinden çoğunun kullandığı aruzlu ve heceli söyleyişleri Emrâh'ın da kullanmış olduğu aynı asırda yazıldığı bilinen çeşitli cönk ve mecmualarda görülmektedir.

Ezgiler usûl bakımından incelendiğinde, çoğunlukla hece vezni ile uyumu en kolay olan 2/4'lük usulün kullanıldığı görülür.

Emrâh'ın eserlerinde iki adet 12/8'lik usul görülmekte bunlardan biri 5+7=12 şeklinde olup, diğeri ise 3+3+3+3=12 zamanlı usûlün üçerli şeklinden ibarettir. Bir tane de düzümü 3+2+3=8 şeklinde olan 8/8'lik usûl kullanılmıştır.

Âşık müziği ürünleri incelendiğinde çoğunlukla 2/4 ve 4/4 gibi ana usuller ile 5,6,7,8,9'lu birleşik usullere rastlanır.²⁷

Emrâh'a ait derleme ve bestelerde melodik ve ritmik şekillerin en basit düzeyde olanların kullanılması dikkatleri, müzikten ziyade söz unsuruna çekmek amaçlıdır. Bu âşık şiirinin genel karakteridir.

Emrâh'ın eserlerinden bazılarının TRT repertuarında hem şarkı hem de türkü formu ile yer aldığı görülür. Bunlardan ikisi:

Hem Hüseyinî şarkı hem de Yaylalı Kerem türkü olmak üzere iki ayrı biçimde yer alan,

"Tutam yar elinden tutam

Çıkam dağlara dağlara" ve hem Hicaz şarkı hem de Garip türkü biçiminde yer alan,

"El çek tabib el çek yaram üstünden

Sen benim derdime devâ bilmezsin" eserleridir. İncelememiz sırasında güftesi Âşık Veysel adını taşıyan bir eserine de rastladık .

"Kendim gurbet elde gönlüm sılada

Mevlâm sen eriştir bizi murada

Bahar erdi güller açtı orada

Tütüyor burnuma sıla gülleri

²⁶ Emrah'a ait , "Aşkın ezeli âşık ilham-ı Hudadır" müstezadı bunun en güzel örneğidir.

²⁷ Atınc Emnalar, age. s. 234

Ben bir gül isterken bâğ-ı iremden
Sen nice hemdemim hâr ettin felek
Ben ne kusûr ettim sana ey felek”²⁸

Diyâr-ı gurbete yâr ettin beni” biçimindeki güfte, Sivas’tan derlenmiş olup, iki dörtlükten oluşmaktadır. Güfte yazarı olarak da Âşık Veysel, görülmektedir. Gerek dili, gerek işlenen tema ve gerekse sesi bakımlarından Emrah’a ait olan koşmanın ikinci dörtlüğü, Emrâh divanında ilk dörtlük olarak:”Ben ne kusûr ettim sana ey felek

Bir vefâsız yâre yâr ettin beni

Ben bir gül isterken bâğ-ı iremden

Sen nice hemdemim hâr ettin felek” şeklinde yer almaktadır.²⁹ Ancak müzik metnindeki ilk dörtlük, nazım şekli, vezni ve teması bakımından Emrâh’a ait izler taşıyorsa da divanında bu dörtlüğe rastlanmamıştır. Ancak Veysel’e de ait olmayan söz konusu dörtlüğün kafiye şekli bakımından uyumsuz olup Emrâh’ın başka bir şiirine ya da Emrâh’tan etkilenen bir âşığa ait olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple üzerinde ayrı bir çalışma yapmak gerekmektedir.

Emrâh’ın şiirlerinin hem Türk sanat mûsikîsi hem de Türk halk mûsikîsi repertuarlarında yer almasını Köprülü’nün , “*Tasavvufa müntesip bir derviş olması hasebiyle arap ve acem kelimelerine aşına olması, klasik edebiyatı belirli ölçüde bilmesi gibi etkilere rağmen, Emrah’ta halk diliyle ve halk zevklerine göre yazılmış şuh nağmelere de sık sık tesadüf edildiğini, şâirin asıl özelliğini de bu parçalarda gösterdiğini belirttir.*” Şeklindeki değerlendirmesi çok güzel ifade etmektedir.

Erzurumlu Emrâh, şiirlerinin yanında, Türk Mûsikîsi içinde kendine has bir yer edinmiş, Anadolu’nun her yöresini gezerek, Anadolu insanının yüreğine mûsikî ile de ulaşmıştır.

O, her türlü sevinci, ıstırapı ile ortak bir hayatı ifâde kuvvetine sahip birer şaheser olan bu eserleri ile yaşadığı coğrafya ile kendisi arasındaki köprüyü kurmuş bir halk âşığıdır.

Bir başka ifade ile, Emrâh’ın eserlerindeki müzikle sözün ait olduğu kültür arasındaki sağlam bağla dinleyici, hem bilinç hem de bilinç altı düzeyde kendi kültürünün kökleri ile teması sürdürebilmektedir. Çünkü halk söyleyişleri kültürün bütünü ile olan ilişkisinde koruyucu bir unsur olarak rol oynar.

Erzurumlu Emrâh ve diğer halk şair ve icracılarının ürettikleri halk türkülerinin ve diğer folklorik malzemenin, sosyal ortamdaki rolüne dikkat edilmeli, hem içerik ve hem de üsluplarıyla bir toplumun geçmişteki ve gelecekteki durumunu yansıtmaları düşünülerek ele alınmalıdır. Halk ezgileri, hem ezgi yapısıyla hem de söz dağarcığıyla insanlığın ortak özelliklerinin yanında yerel özellikleri de bünyesinde barındırır. Söz konusu

²⁸ TRT Erzurum Radyosu Türk Sanat Müziği Repertuarı, E 1692

²⁹ Metin Karadağ, Karşılaştırmalı-Transkripsiyonlu Erzurumlu Emrâh Divanı, Uludağ Üniversitesi Yay. No 36, Balıkesir 1992, s.90

ezgiler, Türk halkının tarihî ve kültürel birikimini günümüze taşıyan önemli ve kıymetli halkbilim unsurlarıdır.

Abstract : This study focuses on the voice of Erzurumlu Emrah and musicality of syllables. In addition, song-like poems by Emrah most of which were written in order to be song are studied and evaluated with respect to the form of Turkish folk song.

TRT Turkish classical music and Turkish folk music repertoires have been examined and relationship between bard music and Turkish folk song has been focused on. Moreover it has been proved that a verse which was thought to belong to Âşık Veysel in the TRT repertoires in fact belongs to Erzurumlu Emrah. Contributions of Emrah, who saw poetry as a means of composition and who reshaped existing tunes (melodies) and thus enriched Turkish folk song form, to folk song tradition have been observed. It has been indicated that Turkish folk songs, which have assumed a protective role in their relationship with culture, have been significant and valuable elements of folklore and have transferred historical and cultural background of Turkish people.

Key Words: Erzurumlu Emrah, Folk song, bard music, Turkish folk songs form

Kaynakça

- Anıl, Avni, Zakoğlu, Günbey, (1921) , Türk Sanat Müziği Sözlü Eserleri, 2. Kitap, İstanbul
- Aslan, Ensar, (1975), Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı Şiirleri ve Hikâyeleri, İnceleme- Metin-Sözlük, Ankara
- Atsız, Nihal, (1992), Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul
- Bali, Muhan, (1973), Ercişli Emrah ile Selvihan Hikâyesi, Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi, Ankara
- Banarlı, N. Sami, (1950), Metinlerle Edebî Bilgiler, İstanbul
- Boratav, P. Nâilî, (1995), 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul
- Emnalar, Atınç, (1998), Tüm Yönleri ile Türk Halk Müziği ve Nazariyatı, İzmir
- Güney, E. Cem, (1994), Erzurumlu Emrah Hayatı ve Eserleri, İstanbul
- Herbet, Janks, (1997), Türk Halk Şiiri (Çev. Abdurrahman Güzel), Dünya Edebiyatından Seçmeler, İstanbul
- Karadağ, Metin, (1992), Karşılaştırmalı-Transkripsiyonlu Erzurumlu Emrah Divanı, Balıkesir
- Köprülü, M. Fuad, (1929), XIX. Yüzyıl Saz Şairlerinden Erzurumlu Emrah, İstanbul
- Muhtar, Ahmet, (1934), “Halk Türküleri”, *Halk Bilgisi Haberleri*, Ankara ss.32, 238
- Oğuz, Öcal, (2001), Halk Şiirinde Tür Şekil ve Makam, Ankara
- Özbek, Mehmet, (1994), Folklor ve Türkülerimiz, İstanbul
- Özkan, İ. Hakkı, () Türk Mûsikisi Nazariyatı Kudüm ve Velveleleri, Öztelli, Cahit, (1973), Evlerinin Önü, İstanbul

Reich, Karl, (2002), Türk Boylarının Destanları, (Çev. Metin Ekici), Ankara
Sakaoğlu, Saim, (1986), “Emrah’ın Hayatı ve Hakkında Yapılan Yayınlar”,
Erciyes, ss:101, Mayıs ss.5
Seyidoğlu, Bilge, (1986), “Emrah’ın Sesi”, *Erciyes*, sa:101, Mayıs ss.9
Tanrıkorur, Cinuçen, (1998), Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler, İstanbul
TRT İstanbul Radyosu Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği Repertuarı
Uçan, Ali, (1997), “Geçmişten Günümüze Günümüzden Geleceğe Türk Müzik
Kültürü”, IV. Uluslar Arası Türk Kültür Kongresi,. Ankara
Üngör, Ethem Ruhi, (1981), Türk Mûsikîsi Güfteler Antolojisi, İstanbul

Genel Kaynaklar

Aslan, Ensar, (1980), “Doğu Anadolu’da Söylenen Âşık Makamları Üzerinde
Bir Araştırma”, *Köz*, sa: 3, Atatürk Üniversitesi, Erzurum
Alptekin, Ali Berat, (1986), Erzurumlu Emrah Bibliyografyası, Ankara
Belekoğlu, Nabi, (1971), Erzurum Türküleri, Adana
Düzgün, Dilaver, () “Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Erzurumlu Emrah”, *Millî
Folklor Dergisi* Yıl 12 sa:47, s.52-55
Kardeş, Mehmet, (1990), Erzurum’un Yetiştirdiği Âşıklar, Bursa
Özgül, M., Turhan, S., Dökmetaş, Kubilay, (1996), Notalarıyla Uzun
Havalarımız, Ankara